

ગીતાર્થની વાણી અનુભવની ખાણી

પ.પૂ.ગ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજય જયઘોષસૂરીશ્વરજી મ.સા.

णमोऽथु णं समणस्स भगवओ महावीरस्स ।
श्री प्रेम-भुवनभानु-जयधोषसूरि सद्गुरुभ्यो नमः

गीतार्थनी व्वाणी अनुभवनी भाणी

: लेखक :

प.पू. अनेकान्तवाढ ममज्ञ आचार्यदेवश्री
भुवनभानु सू. म.ना पट्टप्रद्योतक

प.पू. गीतार्थ मूर्धन्य गच्छाधिपति आचार्यदेव श्रीमद्विजय
जयधोष सू. म.सा.

: संपादक :

पू. पू. मुनिराजश्री सत्यकांत वि. म.

: प्रकाशक :

दिव्यदर्शन कार्यालय

३८, कलिकुंड सोसायटी,

मङ्गलीपुर थार रस्ता, धोणका - ३८७८१०.

: પ્રકાશન : : પ્રથમ આવૃત્તિ :
વિ. સં. ૨૦૫૪ ૧૦૦૦ નકલ

: મૂલ્ય :
૧૬-૦૦

: દ્રવ્યસહાયક :
એક સદ્ગ્રહસ્થ તરફથી - ગોરેગાંવ.

: પ્રાપ્તિસ્થાન :

● દિવ્યદર્શન કાર્યાલય ●
૩૯, કલિકુંડ સોસાયટી,
મફલીપુર ચાર રસ્તા,
ધોળકા - ૩૮૭૮૧૦.

● અરવિંદભાઈ જે શાહ ●
૮૯, શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ,
૨જે માળે,
મુંબઈ-૪૦૦૦૦૧.

● રસિકલાલ રતિલાલ ●
એલ. કે ટ્રસ્ટ બિલ્ડિંગ,
પાંચકૂવા,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૨.

● લાલભાઈ ત્રિકમલાલ ●
૪૫૬, શાંતિનાથ પોળ,
હાજાપટેલની પોળ,
રીલીફરોડ, અમદાવાદ-૧.

મુદ્રક : કિરીટ ગ્રાફીક્સ, અમદાવાદ-૧. ☎: ૫૩૫૨૬૦૧

ૐ નમઃ

શ્રી પ્રેમ-ભુવનભાનુ-જયઘોષસૂરિ-સૂર્યકાંત વિ. ગુરુભ્યો નમઃ

વધુ ન કહેતા માત્ર

મનુષ્ય માત્રને કાન બે મળ્યા હોવા છતાં સાંભળે છે ઓછું અને જીભ એક જ મળી હોવા છતાં સંભળાવે છે ઘણું. બીજાની વાત હોય કે દાસ્તાન, ઉપદેશ હોય કે શિખામણ, તેને સાંભળવામાં બિલકુલ રસ નથી. પોતાની વાતને ઈલાસ્ટિક પટ્ટીની જેમ લંબાવાય તેટલી લંબાવે છે. પછી તે ભલેને વ્યર્થ હોય, નિરસ હોય. તેનું એક જ સૂત્ર 'મુખં અસ્તિ ઇતિ વક્તવ્યમ્'.

શબ્દ શક્તિ આજે મોટા પાયા પર વેડફાઈ રહી છે. તેથી જ શબ્દ તેની ધાર ગુમાવી બેઠો છે. તેની અસર મરી પરવારતી જાય છે. વધુ પડતા શબ્દો બોલવામાં કલેશ-કંકાસ, તાપ-સંતાપ ઊભા થાય છે.

આજે શબ્દો બોલાતા નથી, બોળાય છે. તેનો કલરવ નહીં, કોલાહલમાં ઉપયોગ થાય છે. તેનાથી શાંતિ નહીં, સંઘર્ષ ઊભા કરાય છે.

તેથી જ કદાચ મૌન રાખવું તેને સાધના કહેવાતી હશે. માણસ જાગતા તો નહીં પણ ઊંઘમાં ય મૌન રાખી શકતો નથી. ત્યાં ય બબડાટ ચાલુ હોય છે.

મૌનની સાધના બાદ નીકળતો દરેક શબ્દ સો ટચના સોના જેવો હોય છે. તેમાં સ્વાર્થ-દંભનો ભેગ ન હોય. આવા શબ્દોમાં મિત્ર તો શું ! પ્રતિપક્ષી કે દુશ્મન પણ આંખ મીંચીને વિશ્વાસ મૂકે....

પૂજ્યપાદ દાદાગુરુદેવ આ. શ્રી વિજય જયઘોષ સૂ. મહારાજાએ પણ શાસ્ત્રોનું અગાધ જ્ઞાન હોવા છતાં વર્ષો સુધી મૌનની સાધના કરી....હવે તેમના મુખમાંથી નીકળતો શબ્દ સાંભળતા જ શ્રોતાના મોઢામાંથી 'વાહ' સરી પડે છે.

આ પુસ્તકના પાને-પાને આવા અમૂલ્ય અલભ્ય સુવચનો મૂકાયા છે. તેને માત્ર વાંચી ન જતાં વાગોળીશું તો અચૂક સારી દિશા-રાહ પ્રાપ્ત થશે જ એવી આશા નહીં દૃઢ વિશ્વાસ છે. પ્રાંતે પ્રસ્તુત પુસ્તકના પ્રકાશનમાં આત્મીય મુનિવરશ્રી સંયમબોધિવિજયજીનો પણ સહયોગ સાંપડ્યો છે.

વિ. સં. ૨૦૫૪, ચૈત્ર વદિ-૧૩,
(ગુરુત્રયોદશી)

મુ. સત્યકાંત વિ.

શ્રદ્ધાને નષ્ટ કરનાર - મંદ
કરનાર-અશુદ્ધ બનાવનાર
ત્રણ તત્ત્વ છે, (૧) અજ્ઞાન
(૨) સંશય (૩) વિપરિત
બુદ્ધિ.

ઉદ્દેશ વગર કરાતી
ભગવાનની ઉપાસનાથી
આત્મા કર્મની લઘુતા કરે
છે. પણ ઉદ્દેશ પૂર્વક
ઉપાસના કરે તો વિશેષ
પ્રકારે પુણ્ય બાંધે ને વિશેષ
પ્રકારે કર્મ નિર્જરા કરે છે.

તિજોરીમાં રહેલ ધન
બીજાને બતાડનાર જેમ
ધનનો નાશ કરે છે તેમ
જાતપ્રશંસા દ્વારા પોતાના
ગુણોને બીજા આગળ
પ્રગટ કરનાર ગુણોનો
નાશ કરે છે.

જેના મનમાં પાવરફૂલ
વિચાર હોય તેની કાયિક
પ્રવૃત્તિ વ્યવસ્થિત ના હોય
તેવું ન બને.

પરમાત્માના જ્ઞાનની કિંમત
કરતા જ્ઞાનમાં જે વીત-
રાગતા છે. તેની કિંમત
વધારે છે કેમ કે વિવેકથી
વીતરાગતા આવે ને પછી
જ્ઞાન પરાકાષ્ટાએ પહોંચે.

આપણું જ્ઞાન પ્રથમ વિવેક
સુધી અને વિવેકથી વીત-
રાગતા સુધી પહોંચે તેવો
પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

પાપો જ્યાં સુધી ઓળ-
ખાય નહી, ડંખે નહી ત્યાં
સુધી પરમાત્મા ઓળખાત્મ
નથી.

જેને શાસનના કોઈ પણ
અંગ પ્રત્યે આદરભાવ-
બહુમાન હોય તેને જ
ભવાંતરમાં શાસન મળે.

નાનકડા પણ ધર્મ પ્રત્યે
બેદરકારી, ઉપેક્ષાભાવ,
તિરસ્કાર આવે તો જીવ
શાસનમાંથી બાકાત થાય છે.

✓ પ્રભાતે જેમ અરિહંત
સ્મરણીય છે તેમ તેમના
જ દ્વારા સ્થપાયેલ સંઘ
પણ સ્મરણીય છે.

શ્રાવકે સાધર્મિકને પ્રણામ
કરવાના, જયજિનેન્દ્ર ન
બોલાય, જયજિનેન્દ્ર
અજૈનોને કહેવાય.

જેના હૃદયમાં સંઘ પ્રત્યે
બહુમાન છે તે બધા ધર્મો
નું બીજ વાવે છે, તે બધા
ધર્મો પામે છે.

✓ સંઘ એટલે રત્નનો ખજાનો,
સંઘ એટલે પુણ્યનો ખજાનો,
સંઘ એટલે ગુણોનો ખજાનો,
સંઘ એટલે આરાધનાનો
ખજાનો.

જેનાં હૃદયમાં સાધુ પ્રત્યે,
સંઘ પ્રત્યે મહત્તા નથી એવા
આત્મા ગમે તેટલું ભણે,
ગમે તેટલી આરાધના કરે
તો પણ કષાયવશ થઈ
સંસારમાં રખડે છે.

જેમ ધર્મકાર્યમાં નવકાર
ગણવાના તેમ પાપ કાર્ય
કરતા પણ નવકાર ગણ-
વાના. તેનાથી પાપ પ્રવૃત્તિ
ઁખે- તેની મમતા તૂટે અને
તે પ્રવૃત્તિ ઘટે.

જે માણસને જેનો પક્ષપાત
હોય એ એની પ્રશંસા કરે,
એ વસ્તુ જ્યાં હોય ત્યાં
આનંદ આવે, તે પક્ષપાત
ચાહે ધર્મનો હો યા પાપનો.

વાસ્તવિક ધર્મ આવ્યાનું
ચિહ્ન (૧) અધર્મની પ્રવૃત્તિ
અટકે (૨) તેનો આનંદ
જાય (૩) પક્ષપાત તૂટે.

પરમાત્માની કૃપા હોય તો
જીવન વ્યવહારમાં કદાચ
પાપ હોય પણ હૃદયમાં
પાપ અસ્ત થાય.

પરમાત્માની કૃપા એટલે -
આજ્ઞા મુજબ વર્તવું,
પરમાત્માની ઈચ્છા મુજબ
વર્તવું.

ધર્મીની, ધર્મગુરુની, સાધ-
ર્મિકની કોઈ પણ નિંદાનો
ત્યાગ ને પ્રશંસા જેમાં આવે
તે જઘન્યકોટિનું આજ્ઞાનું
પાલન છે.

વ્યવહારથી ધર્મ કરે તેમ
તેમ ભાવથી ધર્મ આવતો
જાય, બીજ ના હોય તે
વૃક્ષ ન બને. ક્રિયા એ
ભાવ પ્રગટ કરવાનું બીજ
છે તેના દ્વારા ભાવના ફળો
ઉત્પન્ન થાય છે.

સંસારનું કાર્ય હોવા છતાં
તેમાં જો ધર્મ ભળેલો હોય
તો તે કાર્ય જીવને દુર્ગતિ
માં લઈ જવા સમર્થ નથી.

બધા સુખનું સાધન, બધી
શાંતિનું સાધન અને પરિ-
ણામે આત્માને સંસારથી
છોડાવીને સ્થિર કરવાનું
સાધન ધર્મ છે.

જેની દૃષ્ટિમાં સ્વાર્થ છે,
પરોપકાર, દાન, શીલ જેવી
વસ્તુ નથી, પરલોક નથી
તે અધમ છે. જેની દૃષ્ટિમાં
પુણ્ય-પાપ-પરલોક છે તે
મધ્યમ છે. જેની દૃષ્ટિમાં
શાસનની સાધનાના ઉપાયો
છે તે ઉત્તમ છે.

વંદના એટલે શું ?
અનુકુળ વર્તવું - સમર્પણ
ભાવે વર્તવું - આદર ભાવે
વર્તવું તે વંદના.

જેને જ્ઞાન પ્રત્યે આદર ગયો
તેને ધર્મ પ્રત્યે આદર ગયો,
જેને ધર્મ પ્રત્યે આદર ગયો
તેને ધર્મી પ્રત્યે આદર
ગયો, જેને ધર્મી પ્રત્યે
આદર ગયો તેને પરમાત્મા
પ્રત્યે આદર ગયો.

ભગવાનને ભગવાનના
ભવમાં ગુરુ નથી પણ
પૂર્વના ભવમાં તો ગુરુ હોય
જ છે.

સૂર્યનું એક કિરણ જોઈ ન
શકનાર આખા સૂર્યને જોઈ
ન શકે તેમ મળેલા સમ્યક્-
જ્ઞાનને જે ન અનુસરે તેને
કેવલજ્ઞાન ન થાય.

આ. સંસાર દુઃખમય છે,
મરણ અનિવાર્ય છે, ઘડ-
પણ તો આવવાનું જ છે,
ચારે તરફ દુઃખ-દુઃખ
સિવાય કશું જ નથી આવી
નિઃસહાયતા લાગે ત્યારે
જીવ ધર્મ કરે.

કુટુંબ, માન, અપમાન,
ધન, ખાવા, પીવા પર
હૃદયમાં તિરસ્કાર જાગે
ત્યારે જ પરમાત્માનો ધર્મ
વાસ્તવિક રીતે આરાધાય.

મૃત્યુ-ઘડપણ દુઃખરૂપ લાગે
છે તેથી તે ન આવે તેવા
પ્રયત્નો કરીએ છીએ. જન્મ
દુઃખરૂપ લાગતો નથી માટે
તે દૂર કરવાનું લક્ષ્ય-પ્રવૃત્તિ
જ નથી.

પોતાની ભૂલ સ્વીકારવી-
પોતાની ભૂલ સુધારવી
અને નહીં અકળાવું આ
ત્રણના પ્રતાપે કેવલ-જ્ઞાન
સુધી પહોંચાય.

માણસ જેટલું સાંભળી શકે,
જેટલું સમજી શકે, માણસ
જેટલું વિચારી શકે તેટલું
કહેવું.

જે મુખ્ય રીતે આત્માના
ગુણોને મેળવવા માટે -
ગૌણરૂપે પુણ્ય માટે મુખ્ય
કારણ હોય તે સારૂ
(ઉપાદેય) તત્ત્વ.

બાહ્યથી નિવૃત્ત થઈને
અંતરના પરિણામોને
નિવૃત્ત કરવા તે ચારિત્ર.

બાહ્ય પ્રવૃત્તિનો રસ
ચારિત્રના રસને, વૈરાગ્યના
રસને, તપના રસને મોળો
પાડે છે.

✓ આશ્રવની નિવૃત્તિ વગર
સંવરની પ્રવૃત્તિ આવે નહીં,
આશ્રવની નિવૃત્તિ માટે
આશ્રવનો ભય જોઈએ.
આશ્રવનો ભય તે સમ્ય-
ગ્દર્શન છે. આશ્રવની
નિવૃત્તિ તે ચારિત્ર છે.

બાહ્ય રીતે આચારમાં
જેટલી ચુસ્તતા, મક્કમતા
આવે તેટલી ચારિત્રની
ઈચ્છા પ્રબલ થાય.

સંસાર શરીરને પંપાળવાનું
કહે, ધર્મ આરાધનામાં
વ્યાધાત ન થાય માટે
સંભાળવાનું કહે-પંપાળવાનું
નહીં.

ક્રિયાથી પુણ્ય મળે ને
ભાવનાથી પુણ્યની તીવ્રતા
થાય, તેનાથી ધર્મ મળે,
પુણ્ય અને ભાવનાનો
સંયોગ થાય તો ધર્મની
પરાકાષ્ટા આવે.

જે બાહ્ય પરિસ્થિતિઓમાં
નિરાળો હોય, અકળામણ
અનુભવતો હોય તેને મોક્ષ
દેખાય.

ધર્મ એટલે ક્ષાયોપશમિક-
વિવેકનો પરિણામ, પરિ-
ણામને ઉત્પન્ન કરે પુણ્યની
પરાકાષ્ટા, પરાકાષ્ટા
પમાય પુણ્યની પ્રવૃત્તિથી
અને પ્રવૃત્તિ થાય પરભવ-
મોક્ષ વગેરે દેખાય ત્યારે.

આરાધનાના અંગોની ઉપા-
સના તે વસ્તુતઃ સિદ્ધની
ઉપાસના છે. કારણ કે
દરેક અંગ સિદ્ધાવસ્થાને
આપવા માટે સમર્થ છે.

જે આત્મા ગુરુતત્વને
ગૌણ કરે છે તે સંઘને
ગૌણ કરે છે, ચારિત્રને
ગૌણ કરે છે કારણ કે
સકલસંઘ ગુરુને આધીન
છે, ગુરુથી સંચાલિત છે.

આત્મા જ્યારે પોતાની
 ભૂલ જોતો થાય ત્યારે જ
 ઊંચે ચઢી શકે છે.
 ચંડરુદ્રાચાર્યના શિષ્યે જો
 “ગુરુએ મને દુઃખમાં
 નાંખ્યો “એમ વિચાર્યું
 હોત તો કેવળજ્ઞાન ન
 મળત.” પોતે ક્યાં ગુરુને
 કષ્ટ- દુઃખમાં નાંખ્યાં ?
 એમ વિચાર્યું તો સવાર
 થતા પહેલાં જ કેવળજ્ઞાન
 પ્રાપ્ત કર્યું.

પ્રતિક્રમણ-પૂજા-વ્રત-નિયમ
કરવા જેમ ફરજિયાત છે
તેમ આત્મચિંતન કરવું તે
પણ ફરજિયાત છે, કારણ
કે તેનાથી જ આત્મગુણો
પ્રગટી શકે છે.

સામી વ્યક્તિ આવેશમાં
હોય અથવા તો તેના
મનમાંથી વાત નિકળી ગઈ
હોય ત્યારે માફી માંગવા
ન જવું.

રોગી માણસ તપ ન કરી
શકે તો ત્યાગધર્મ અપનાવે,
નિરોગી થવાના ફાંફાં ન
મારે, ધર્મ કરવાથી
નિરોગીપણું મળવાનું છે.

સાધુ વેષનો અભાવ હોવા
છતાં શુભભાવ હોય તો
હજી ભરતમહારાજાની
જેમ કેવલજ્ઞાન મળે પરંતુ
અંતરમાં દ્વેષ દુર્ભાવ હોય
તો કેવળજ્ઞાન ન મળે.

નાની - ક્ષુદ્ર બાબતોમાં
માયા કરવાથી સરળતા
નાશ પામે છે. સ્વભાવ
વક્ર બને છે અને એવું કર્મ
બંધાય કે પોતે સીધું કામ
કરવા જાય તો પણ ઊંધું
જ પડે.

સમકિતી આત્મા બીજાના
ગુણો જોનારો ગુણાનુરાગી
હોય અને પોતાના દોષો
જોઈને કાઢનારો હોય.

✓ આપણામાં જે કોઈ દોષો
નથી તે ક્ષાયિકભાવ કે
ઉપશમભાવના કારણે
દોષોનો અભાવ છે તેવું
નથી, સંયોગના લીધે
અભાવ છે. પ્રસંગ મળતા તે
દોષો પ્રગટ થઈ જાય છે.

ભૂલ ક્યારેક થાય તે
અનાભોગ કહેવાય અને
વારંવાર થાય તે ઉપેક્ષા
કહેવાય.

જેના હૃદયમાં કઠોરતા
હોય તેના જ મુખમાંથી
કઠોરભાષા નીકળે.

જેને અંતરમાં ધૈર્ય-સમતા
રાખવી હોય તેણે બહારની
સારી-નરસી પરિસ્થિતિની
પ્રધાનતા આંકવી-રાખવી
ન જોઈએ.

“વિષય - કષાય અસાર
છે” આ વિચાર પાયો છે,
આના વિના ઊભી
કરાયેલી સંયમરૂપી
ઈમારત લાંબો સમય ટકી
શકતી નથી.

આલોકનું હિત જે ન જોઈ
શકે તેનામાં પરલોકનું હિત
આવી ન શકે. આલોકના
હિત માટે ક્યારેક
પરલોકનું હિત ગૌણ કરવું
પડે.

કોધ જેમ કલેશ છે તેમ
સ્વચ્છંદતા પણ કલેશ છે.
જેટલી સ્વચ્છંદતા વધે
તેટલું મોહનીય કર્મ વધે.

આપણો ધર્મ પ્રવૃત્તિપ્રધાન
નથી નિવૃત્તિપ્રધાન છે.
તેથી પાપનિવૃત્તિનું લક્ષ્ય
પ્રથમ રાખવું.

બીજાની પ્રશંસા કરે-
પોતાની ન્યૂનતા સ્વીકારે-
અપમાનાદિને સહન કરે તે
નમ્ર કહેવાય.

આત્મગુણો માટે જે પ્રયત્ન
કર્ય તે સ્વમાન,
લોકપ્રિયતા માટે કરાય તે
બધુ અભિમાન કહેવાય.

ભગવાનની એક પણ
આજ્ઞા આપણે વર્તમાનમાં
સાંગોપાંગ આરાધી શકતા
નથી પણ તે આજ્ઞાને શક્ય
તેટલી પાળવાની લાગણી-
તેનો પક્ષપાત ઊભો કરીએ
તો પણ જરૂરથી ધર્મ
આવી શકે.

અશક્યની ઈચ્છા રાખીને
શક્ય તરફ પ્રવૃત્તિ કરીએ
તો આગળ વધી શકાય છે.

જે ધર્મક્રિયામાં અનાદર,
અરુચિ, અવિવેક, તિર-
સ્કાર આવે તે અધર્મ-
સ્વરૂપ બને છે.

જે વસ્તુનો ત્યાગ થતો હોય
તેનો ત્યાગ કરવો અને
ત્યાગ ન થઈ શકે ત્યાં
ઉદાસીનતા રાખવી.

સાધુ સુવે તોય પુન્ય બાંધે
જ્યારે ગૃહસ્થ જાગે તોય
પાપરુપ છે, કારણ સાધુને
ઉંઘમાં પણ વિષય-કષાય
નિગ્રહના પરિણામ છે.

અનુકુળતામાં ધર્મ ટકાવવા
વૈરાગ્ય જોઈએ, પ્રતિકુળ-
તામાં ધર્મ ટકાવવા સત્ત્વ
જોઈએ.

જેને પોતાનું સાધ્યસ્વરૂપ
ખ્યાલમાં નથી તે ધર્મ-
ક્રિયાઓથી વધુમાં વધુ તો
પુણ્ય ઉપાર્જન કરી શકે,
તેનાથી આગળ ન વધે.

જ્યાં સુધી રહેવા કરવાની
કરણીમાં વ્યવસ્થિતતા
(ટાપટીપ) રાખશું ત્યાં
સુધી આપણો સંસાર પણ
પદ્ધતિસર અકબંધ ચાલ્યા
જ કરશે.

જેને ધર્મની આરાધના
મુખ્ય હોય તેને લોકની
નિંદા અને પ્રશંસા ગૌણ
બને છે.

કોઈ પણ પ્રતિકુળ
સંયોગમાં માણસ અકળાય
તો આર્તધ્યાન અને દુર્ગતિ
સિવાય કશું જ ન મળે.

વિપરીત પરિસ્થિતિમાં જે
મનથી સ્વસ્થ અને દૃઢ
નથી તેનો સંસાર ઊભો
રહે છે.

કાયાના પાપથી સાતમી
નરક નથી મળતી મનના
પાપે મળે છે, તેમ કાયાના
ધર્મથી કેવળજ્ઞાન નહીં પણ
સાથે મન ભળે તો જ
કેવળજ્ઞાન મળે.

પાપકર્મોમાં પણ તેનો
પશ્ચાતાપ કરવાથી-તેમાં
યતના રાખવાથી તે ધર્મરૂપ
બની શકે છે.

આત્મનિષ્ઠ બનવા માટે
અપ્રધાન વાતો-ભૌતિક
આશંસા-બાહ્યભાવો-
નકામી વસ્તુઓનો ત્યાગ
જીવનમાં જરૂરી છે.

વૈરાગ્ય વિના મોક્ષ નથી
એ નિશ્ચિત વાત છે પરંતુ
વૈરાગ્ય ન હોય તો ધર્મ
છોડી ન દેવો, ધર્મક્રિયાઓ
પકડીને વૈરાગ્ય લાવવા
પ્રયત્ન કરવો.

જેમાં મર્યાદાનો ભંગ હોય-
આજ્ઞાનો ભંગ હોય-
જેનાથી દૂષણ ઉત્પન્ન થતુ
હોય તે ધર્મની પ્રવૃત્તિ
હોવા છતાં ધર્મ નથી.

જેને ભૂલ થયા પછી તે
ભૂલરૂપે લાગે ત્યારે સહજ-
તાથી સ્વીકારતો હોય તેની
ભૂલ ક્ષંતવ્ય ગણાય.

પુન્યથી મળેલ નિરોગી
શરીર-આરોગ્ય દ્વારા તપ,
ત્યાગ અને કષ્ટોને સહન
કરવા દ્વારા તેમાંથી કસ
કઢાય તો જ તે પુન્યબંધનું
કારણ બને.

ભગવાનના વચનો અને
આપણા અનુભવ એક ન
હોય તો આપણું સમ્યક્ત્વ
નિર્મળ નહીં.

જે શ્રદ્ધાથી-આદરથી
ઉપયોગપૂર્વક નમસ્કાર-
મહામંત્રનું સ્મરણ કરે તેની
આજુબાજુ એવું તેજવર્તુળ
બની જાય કે તેના પ્રભાવે
કોઈ ક્ષુદ્રદેવતા પાસે આવી
પણ ન શકે.

જેને પોતાનું સ્વરૂપ ખબર
નથી તેને તપ શું કરે ? તપનું
ઓઘફળ નિર્જરા છે અને
વિશેષ ફળ આહારસંજ્ઞા -
લાલસા તોડવા સ્વરૂપ છે.

જે વસ્તુ કે ગુણ પોતાની
પાસે હોય યા નહીં પરંતુ
બીજા પાસે હોય તે ન
ગમે, તેની તે વાતની
પ્રશંસા ન ગમે, ચઢતી ન
ગમે તે ઈર્ષ્યા કહેવાય.

અનુકુળ પ્રસંગ કે વ્યક્તિ
પ્રત્યે રાગની લાગણી ન
કરવી અને પ્રતિકુળ પ્રત્યે
દ્વેષ ન કરવો પણ
સમભાવ-ઉદાસીનભાવ
રાખવો એ જ શાસનનો
સાર છે.

મનને કે આત્માને પ્રશમથી
ભાવિત કર્યા વિના ક્યાંય
સુખ ન મળે, શાંતિ ન મળે,
અંતે સમાધિ ન મળે અને
પરલોકમાં દુર્ગતિ નિશ્ચિત...

વિપરીત સંયોગોમાં સ્વસ્થતા
જ્ઞાનથી ઊભી થાય છે.
વ્યવહારથી જ્ઞાનવાળો આત્મા
સંસારમાં રખડતો નથી. દેખતો
માણસ ક્યારેક અથડાય તોય
તે અથડામણ આંધળા જેવી
નથી હોતી તેમ જ્ઞાની ભૂલે
તોય જલ્દી ઠેકાણે આવે.

પ્રભુના વચનથી વિપરીત
પ્રવૃત્તિઓ-અનુભવો જ્યાં
હોય તેનું નામ સંસાર....

કેવળ સાબુથી મેલ દૂર ન
થાય સાથે પાણી પણ
જોઈએ તેમ માત્ર બાહ્ય-
ક્રિયાથી દોષો દૂર ન થાય.
મન પણ નિર્મળ હોવું જરૂરી
છે. મન સુધરે નહીં ત્યાં
સુધી સાચો ધર્મ આવે નહીં.

જે આચારમાં આદર, અહો-
ભાવ પૂર્વકની પ્રવૃત્તિ હોય તે
જ આચાર ગુણ ઉત્પન્ન કરે.

ધર્મી આત્માના વિચાર-
વાણી અને વર્તન અનેરા જ
હોય છે.

(૧) વિચાર : બધા જીવો
મારા જેવા છે. કોઈ દુઃખી
થવા-મરવા ઈચ્છતું નથી.

(૨) વાણી : કઠોર, કર્કશ,
મર્મને ઉઘાડનાર ન હોય.

(૩) વર્તન : જયણા-
પૂર્વકનું હોય....

મૃત્યુ વખતે યાદ આવતા
દુન્યવી પદાર્થો કે ધર્મ કોઈ
મોતથી બચાવી શકતા નથી
પરંતુ એક અહીં હાય-વોય
ને પરભવમાં દુર્ગતિ આપે
છે જ્યારે બીજો અહીં
સમાધિ ને પરલોકમાં
સદ્ગતિ બક્ષે છે.

ચિત્તમાં પ્રસન્નતા અને
જીવનમાં વૈરાગ્ય આવી
જાય તો સંસારથી પાર
ઉતરવું મુશ્કેલ નથી.

✓
પગથિયા ચઢીયે તો મંજિલે
પહોંચાય, વચ્ચે હાંફી જવાય
તો કઠેડાની કે લાકડીની
સહાય લેવાય. તો
મોક્ષમંજિલે પહોંચવા માટે
સાધના કરવી પડે, જ્ઞાન,
દર્શન, ચારિત્ર, ભાવ એ પગ-
થિયા છે, કઠેડા, લાકડીના
સ્થાને પંચપરમેષ્ટી છે,
પંચપરમેષ્ટીની સહાય લઈને
પગથિયા ચઢીયે તો ઈચ્છિત
સ્થાને પહોંચાય.

વડીલોની આગળ નમ્ર
બનવાથી, તેમનો વિનય
કરવાથી તેમની દિવ્યકૃપા
હૃદયમાં ઉતરે છે ને ધારેલ
કાર્ય પાર પાડે છે.

વૈરાગ્ય લાવવા માટે
આચાર લાવવો જ પડે અને
આચાર શાસ્ત્રઅભ્યાસ-
શાસ્ત્ર શ્રવણ વિના ન આવે.

રોગ મટે નહીં ત્યાં સુધી
દવા લેવી જ પડે,
ધનપ્રાપ્તિ ન થાય ત્યાં
લગી નોકરી-વેપાર કરવો
જ પડે તેમ વીતરાગતા
પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી
વૈરાગ્યને વધારનાર
આચારો પાળવા જ પડે.

જે વાતોમાં વડીલો પોતાનું
કર્તવ્ય સમજે નહીં એ
વાતોમાં નાનાઓ ક્યારેય
સુધરે નહીં.

જેટલો આડંબર વધારે
તેટલી ઉપાધિ વધુ. ઉપાધિ
અને શોખ બંને દુર્ગતિને
વધારે છે.

જે ઘરના સભ્યોમાં શિષ્ટા-
ચાર, સભ્યતા, વિવેક વગેરે
લાવી-વધારી શકે અને
પોતાના વર્તનમાં લઘુતા
રાખી ઘરની ઉન્નતિ કરવા
ઈચ્છતો હોય તે જ ઘરનો
નાયક બનવાને લાયક છે.

શાસનની ઉપાસના કરી જે
પોતાના હૃદયમાં પ્રથમ
શાસનની સ્થાપના કરે
અને પછી “સવિ જીવ કરૂ
શાસન રસી” ની ભાવના
ભાવે તે તીર્થનું સ્થાપન કરે
અર્થાત્ તીર્થકર થાય.

બાહ્યરૂપ - સંપત્તિ પુન્યને
આધીન છે. આભ્યંતર રૂપ,
સમૃદ્ધિ વૈરાગ્યને આધીન
છે.

અપરાધી પ્રત્યે પણ ગુસ્સો
કરે તેનું સમ્યક્ત્વ બળીને
ખતમ થાય. વૈરાગ્યનું પ્રથમ
કાર્ય છે સમતા લાવવાનું,
સમતા લાવવા પોતે બધાને
અનુકુળ થવું. બીજા જે
પ્રતિકુળ હોય તેને અનુકૂળ
બની તુષ્ટ કરવા-ઉપેક્ષા
કરવી પણ ગુસ્સો ન કરવો.

જેના વર્તનમાં જયણા તેના
જીવનમાં શાંતિ....

ધર્મને યોગ્ય થવું હોય તો
રાગ, દ્વેષની તીવ્રતા છોડવી
જ પડે. પોતાનું ધાર્યું જ
કરવું એ જ તીવ્રતા છે.
જીદ પકડવાથી જીવ
વિનય-વિવેક ખોઈ બેસે છે
સમકિતીનો પ્રથમ ગુણ છે
કે તે પ્રજ્ઞાપનીય હોય.

આપણો ધર્મ ત્યાગપ્રધાન
છે, ત્યાગવૃત્તિમાં જ
વૈરાગ્ય રહેલો છે.

જીવનમાં ઔચિત્યનો ભંગ
કરાવનાર વિષયની તીવ્ર
આકાંક્ષા-કષાયની અત્યંત
પકકડ છે.

જે આત્મામાં વૈરાગ્ય નથી,
જે હજુ ધર્મના પગથિયા
ચઢે છે, પ્રભુના માર્ગે ચાલે
છે તે વ્યવહારધર્મી કહેવાય,
જ્યારે તે આત્મામાં વૈરાગ્ય
આવે, વૈરાગ્યનો પક્ષપાતી
બને ત્યારે ભાવધર્મી બને.

✓
આંધળા માણસ પાસે લાકડી કે
પકડનાર ન હોય તો તે ક્યાંય
જઈ શકતો નથી તેમ આપણી
પાસે કોઈ એક શ્રેષ્ઠ કોટીનું બળ
ન હોય તો ધર્મ આરાધી શકાતો
નથી. વિષમકાળમાં સંઘ એ
લાકડી સમાન છે. સંઘની સાથે
રહે તે આરાધક છે. તે ધર્મમાં
આગળ વધી શકે છે. કોઈ
આરાધના ઓછી થશે તો
ચાલશે પણ સંઘને જે માથે
ચઢાવશે તે જ આરાધક બનશે.

જે ભૂતકાળના પાપો છોડે
નહી એટલે કે થયેલ ભૂલો-
દોષો સ્વીકારે નહી તેની
વર્તમાનની પાપનિવૃત્તિ
પ્રમાણભૂત ન કહેવાય.

પંચપરમેષ્ઠીનું સ્મરણ
પ્રથમ નંબરમાં વિઘ્ન ટાળે.
જો આપણા કર્મો નિકાચિત
હોય તો તે પ્રતિકુળતામાં
ટકી રહેવા ઘૈર્ય તો અવશ્ય
આપે જ છે.

શાસનને પામેલ આત્મા
આત્મતત્ત્વનો વિચાર કરે,
પુણ્ય પાપનો વિચાર કરે,
આલોક પરલોકનો વિચાર
કરે, આ લોકમાં નિંદાપાત્ર
ન થાય તેવી વર્તણુંક કરે,
આલોક પ્રધાન ન બનતા
પરલોક પ્રધાન જીવન
બનાવે.

જેના જીવનમાં જયણા
નથી, અંકુશ નથી તે પશુ
કરતાંય નીચો છે.

ક્રિયા તો બધા કરે છે અને
ઘણી કરી છે, પરંતુ હૃદયમાં
જે આદર બહુમાન હોવા
જોઈએ તે નથી મળતા.
દુકાને બેસનાર વ્યક્તિના
મુખ પર જે આનંદ હોય છે
તેવો આનંદ સામાયિક લેના-
રના મોઢા પર નથી દેખાતો.

શક્તિ સંયમથી ઉત્પન્ન
થાય છે અને સંયમ જ્ઞાન-
થી ઉત્પન્ન થાય છે.

રાગી આત્મા ધર્મક્રિયા-
માંથી ધૂટે ત્યારે તેના
મનમાં હાશ થાય, વૈરાગી
આત્મા ધૂટે ત્યારે તેના
દિલમાં હાય હોય.

જીવ સુખમાં-અનુકુળતામાં
લોભામણથી અને દુઃખ-
પ્રતિકુળતામાં અકળામણથી
પાપો કરે છે.

પુણ્ય-આરાધના-સંયોગ-
સામગ્રી હોવા છતાં ધર્મ-
ભાવના ન જાગે તેનું કારણ
છે પૂર્વભવમાં કરેલ ધર્મ પ્રત્યે
અરુચિ-નફરત. ધર્મક્રિયા ન
થાય તે હજુ ચાલે પણ તેની
પ્રત્યે અરુચિ હોય તે ન ચાલે.

જેને સત્ય બોલવાની ટેક
નથી તેનું સાચું વચન પણ
વિશ્વસનીય ન ગણાય.

રાગાદિની પરિણતિના
કારણે અસદ્વિકલ્પો ઊભા
થાય અને તેનાથી અસત્-
પ્રવૃત્તિ થાય.

જેને ધર્મની ભાવના હોય
પણ સંયોગ અનુકુળ ન
હોવાથી ન કરી શકે તેને
બંધાતું પાપ પુણ્યના
અનુબંધવાળુ હોય.

સમતા-વૈરાગ્ય લાવવા માટે
નાની બાબતોમાં હર્ષ-શોક,
નિંદા - પ્રશંસા છોડવા
જોઈએ. હર્ષ-શોક કરનાર
મનને કાબૂમાં રાખી શકતા
નથી, હૃદયથી સ્વસ્થ રહી
શકતા નથી.

મનની મક્કમતા-પ્રણિધાન
એ પ્રધાનધર્મ છે. ક્રિયા એ
સાધનધર્મ છે.

જેમ આશંસા એ વિષ છે
તેમ અવજ્ઞા પણ વિષ છે
અપેક્ષાએ વધારે ભયંકર
છે.

કુટુંબમાં કે સમાજમાં
અનિવાર્ય સંયોગોમાં જે
નિર્વાહ માટે જેટલું કરવું
પડે તે કરી અટકી જવું,
લાંબા પહોળા ન થયું તે
સાપેક્ષતા કહેવાય. ધર્મને
પામવાની આ ભૂમિકા છે.

સંસાર પ્રત્યે મમત્વ છે,
સંસારની દરેક પ્રવૃત્તિમાં
મમત્વ છે તેથી ત્યાં ક્યારેય
ભૂલ નથી થતી, ક્યાંય
પ્રમાદ કે આળસ નથી
આવતાં, ધર્મની ક્રિયાઓમાં
જ આળસ આવે છે.

તપ તપરૂપે ત્યારે જ
પરિણમે જ્યારે તપની
આગળ અને પાછળ
ઈચ્છાનિરોધ થતો હોય.

જેમાં ક્ષયોપશમની-આત્મ-
ગુણની-શુભભાવની મુખ્યતા
હોય ને રાગ, દ્વેષ, મોહની
ગૌણતા હોય તે પ્રશસ્ત.
જ્યાં રાગાદિની પ્રધાનતા
ને ક્ષયોપશમાદિની ગૌણતા
હોય તે અપ્રશસ્ત કહેવાય.

શુભપ્રવૃત્તિઓને આદર
પૂર્વક ઘુંટવામાં - વારંવાર
કરવામાં આવે તો જ
અશુભસંસ્કારો નાશ પામે.

શુભકાર્ય કરતા જેટલો
આનંદ હોય એના કરતા
કર્યા પછી અનુમોદના
દ્વારા ભાવોલ્લાસ વધતો
રહે તો કરેલ શુભકાર્ય
વિશેષ ફળદાયી નીવડે.

ગૃહસ્થના માસક્ષમણ
કરતાં સંયમના પ્રણિધાન
પૂર્વક સુતેલ સાધુ વધારે
પુણ્ય બાંધે-નિર્જરા કરે.

ધનની ઈચ્છા હોય તો
દુકાનમાં બેસવું પડે ને
વ્યાપાર કરવો જ પડે તેમ
મોક્ષની ઈચ્છા રાખવા
માત્રથી મોક્ષ ન મળે,
સંયમ સ્વીકારવું જ પડે.

અમૃતપાન એ પ્રથમ રોગ
નાશ કરે પછી તુષ્ટિ-પુષ્ટિ
બક્ષે તેમ શાસ્ત્ર અધ્યયન
પહેલાં મનના રોગ નાશ કરે
પછી ગુણની પુષ્ટિ આપે.

જિનવચનની અપેક્ષા વધે
ત્યાં જ સ્વચ્છ નિર્મળ
પ્રકૃષ્ટ પુણ્ય બંધાય.

સામાન્ય વાતમાં આપણી
ભૂલ ન હોય તો પણ
સ્વીકારી લેવી, ખુલાસો
પણ કરવાની જરૂર નથી.
હાં ! સામો પૂછે તો જવાબ
ચોક્કસ આપવો.

આચારનું, વિચારનું,
અનુકુળતાનું, પ્રતિકુળતાનું
ઘર્ષણ થાય ત્યારે જ વૈરાગ્ય
ઉત્પન્ન થાય છે. દા.ત. ઉંઘ
આવે છતાં ન ઉંઘવું, ભૂખ
લાગી છતાં ન ખાવું.

વિવેક-વૈરાગ્ય જીવનમાં
વણાયેલ હોય તો પુણ્યનો
ઉદય ગુણકારી, અન્યથા
મોજશોખ-પ્રમાદ-દોષ-પાપ
જ વધે, દુર્ગતિ મળે.

કોઈનું ગુણકારી વચન
સ્વીકારીએ એ ભગવાનના
વચનનો આદર કહેવાય.
વચન ન સ્વીકારીએ તે
અનાદર પરમાત્માના
વચનનો છે.

જ્યારે આચારમાં જ્ઞાનની
પરિણતિ, વિવેક, વૈરાગ્ય
ભળે ત્યારે જ તે આચાર
મોક્ષ આપનાર બને.

બાહ્યથી પણ રાગાદિનો
નિગ્રહ કરવા માટે સાધુ-
જીવન જેવો અવસર ક્યાંય
નથી. ગૃહસ્થને સંયોગ,
સમાજ, પરિવારાદિના
કારણે લગભગ અશક્ય છે.

વિવેક પૂર્વક જરૂર પૂરતો
અનુકુળતાનો ઉપયોગ
ધર્મનું કારણ બની શકે છે.

જેમાં કષાય પરાંમુખતા
અને વિષયવિમુખતા
વણાયેલ હોય તે બધી
પ્રવૃત્તિ ઉપાદેય છે.

વસ્તુ કે શક્તિની પ્રાપ્તિમાં
ધમંડ ન કરવો અને
અપ્રાપ્તિમાં દીન ન બનવું
કારણ કે બંને અસાર-
અશાશ્વત છે, તેનાથી ધર્મ
કરીએ તે સાર છે.

ગુણી ઉપરના આદર
વગરનો ગુણનો આદર
ભ્રામક છે.

શ્રુત અને ભાવનાજ્ઞાન
વિનાનો ચારિત્રધર્મ મશીન
વગરની Car સમાન છે.

વિષયોનો ત્યાગ કરવો તે
સાત્ત્વિકભાવ, વિષયોના
ભોગવટામાં વિવેક જાળવવો
તે રાજસભાવ અને મર્યાદા-
વિહીનપણે ભોગવટો તે
તામસભાવ છે.

વૈરાગ્ય વગર મોક્ષ નથી,
વૈરાગ્યને લાવનાર જ્ઞાન
અને ક્રિયા છે. ક્રિયા
જેટલા અંશે દૃઢ તેટલો
વૈરાગ્ય મજબૂત.

જ્ઞાન ઓછું હોય તો હજી
ચાલે પરંતુ આચાર વગર-
તેની રૂચિ વિના ન ચાલે.

મહાપુરુષોને પણ સંસારમાં
ભટકાવનાર અનુકુળતા
અને વિષયોનો રાગ છે.

બધા દુઃખોનું મૂળ છે
શરીરનો રાગ અને ભોગ
સુખોની મમતા, તેથી
સુખનો ત્યાગ અને પ્રતિ-
કૂળતાને સહન કરીએ તો
અપાયો જાય. પુણ્ય બંધાય
અને ક્ષયોપશમ વધે...

વૈરાગ્યનો અર્થ છે, (૧)
વિષયોનો ત્યાગ કરવો (૨)
જીવનજરૂરી વિષયોમાં
રાગ-દ્વેષને છોડવા.

સત્વ એટલે ઉલ્લાસ. જો
કોઈ પણ આરાધનામાં
ઉલ્લાસ ન જાગે તો
સમ્યગ્દર્શનમાં ખામી છે.

અનુકુળતામાં રાજીપો અને
પ્રતિકુળતામાં બળાપો
સત્વને હણે છે, સત્વ
હણાતા આરાધના માય-
કાંગલી બને છે.

કોઈ પણ વ્યક્તિનો ગમે
તેવો પણ સ્વભાવ સુધરી
શકે છે જો તેનો પક્ષપાત -
પક્કડ ન હોય.

દુનિયામાં એક પણ વસ્તુ,
વ્યક્તિ સારી કે ખરાબ
નથી, સહુ પોતાના
સ્વભાવમાં રહેલા છે.

ચારિત્રપદની ઉપાસના
એટલે સંસારના વ્યવહારમાં
(૧) શક્ય પાપોની નિવૃત્તિ
(૨) અશક્ય પાપમાં
જયણા અને (૩) પાપની
પ્રશંસાનો ત્યાગ કરવો.

ચિત્તને પ્રસન્ન રાખવા માટે
મામુલી દુઃખોને સ્વીકારવા
પડે અને વિષયોનો રાગ
ઘટાડવો પડે.

પરમાત્માનું શાસન સમ-
ર્પણથી મળે છે-ફળે છે.
સમર્પણ વિના કોઈ સાધના
પરાકાષ્ટાને પામી શકતી
નથી.

ભગવાનના શરણ સ્વીકા-
રથી બાહ્ય આંતરિક અપાયો
તો નાશ પામે છે પરંતુ
નિકાચિત કર્મોને સહન
કરવાનું બળ મળે છે તેથી
નવા કર્મો બંધાતા નથી.

પાપની પ્રવૃત્તિમાં જેટલો
આનંદ-રસ-હૂંફ-હોશિયારી
ભળે તેટલો કર્મબંધ વધારે.

જેનો આત્મા સરળ વિવેકી
હોય તેને વાસ્તવિક દર્શન
થાય. જે કામાંધ-મોહાંધ-
રાગાંધ કે ક્રોધાંધ હોય તે
દોષને જોઈ શકતો જ નથી...

જે આત્મામાં અનુકંપા
જીવદયા નથી તે ઉપરનો
ધર્મ આરાધવાને યોગ્ય
નથી.

અપાયોની હાનિ ત્યારે જ
થાય જ્યારે ભગવાન-
ભગવાનના શાસન ઉપર
બહુમાન હોય. તેથી જ
ચતુર્વિધ સંઘને પણ તીર્થ
કહેવાય છે. તે સંઘ શાસન
પાસેથી આપણને બાહ્ય
આંતરિક શાંતિ મળે...

જેને બાહ્ય ક્રિયા કરવી
ગમતી નથી તેને આંતરિક
ક્રિયા ન આવે એટલે ભાવ
ન આવે...

દષ્ટિ તો અમૃત, મધુર,
સ્નેહાળ જ રાખવી. કહેવું
હોય તે કહેવાય પણ
દષ્ટિમાંથી અગ્નિ ન ઝરાય.

જેવા રાજા તેવું શાસન.
રાજા લેભાગુ તો શાસનમાં
દમ નહીં, રાજા ઓજસ્વી
તો શાસન વ્યવસ્થિત,
પ્રભાવશાળી. પરમાત્મા
ઓજસ્વી ગુણોથી સંપન્ન છે
તો તેમનું શાસન પણ
ગુણોથી-પ્રભાવથી યુક્ત છે.

મોહ, અજ્ઞાન અને
અવિવેક ધર્મને બાળવાનું
કામ કરે છે.

પરમાત્મામાં રહેલી
વીતરાગતા પામવા માટે
અને જાતમાં રહેલી
સરાગતાને નષ્ટ કરવા
માટે પરમાત્માની પૂજા,
ઉપાસના કરવાની છે.

પરિસ્થિતિનો વિચાર કર્યા
વિના બીજાની જે ભૂલ
કઢાય તે જ મોટી ભૂલ છે.

દેવું કરીને પૈસા લાવનાર
માણસ પોતાના વ્યવહારમાં
મોજ ઉડાડતો નથી કારણ
કે તેને દેવાનું દુઃખ
પશ્ચાતાપ છે. તેમ ધર્મી
આત્મા સંસારની પ્રવૃત્તિમાં
કરકસર કરે છે કારણ કે
તેને પાપનો પશ્ચાતાપ છે.

વ્યક્તિ કે વસ્તુ, પદાર્થ કે
પરિસ્થિતિ, સારૂ કે નરસુ
બધુ પુણ્યાધીન છે. ન તેમાં
લેવાઈ જવું કે ન ઉદ્ધિગ્ન
બનવું.

જીવનમાં બિનજરૂરી
પાપોનો ઘટાડો-જરૂરી
પાપોમાં જયણા આવે તો
જ પાપ પાપરૂપે લાગ્યું
કહેવાય.

બદલાતી પરિસ્થિતિને
અનુકુળ વિચારણા નથી
માટે નાની બાબતોમાં પણ
વિહ્વળતા થાય છે.

યોગની સાધના જેની પાસે
હોય તેને બીજાના લાખ
દોષો વચ્ચે ધૂંપાયેલ નાનો
પણ ગુણ જોઈને આનંદ
થાય.

યોગભ્રષ્ટ એટલે યોગનો
વિરાધક. જે ગુણની નિંદા
ન કરે પણ ગુરૂની,
સાધુની, ધર્માત્માની નિંદા
કરે તે પણ યોગભ્રષ્ટતા છે.

દ્વેષનો બીજો પર્યાય નિંદા
છે. ક્ષમાગુણને ધારણ
કરવા માટે નિંદા છોડવી
જ પડે.

મનને મૈત્રીભાવથી-
પ્રેમભાવથી છલકાવતા
નથી માટે જ દિનપ્રતિદિન
અધ્યવસાય શુદ્ધ થતા નથી.

ચતુર્વિધ સંઘમાંથી કોઈ
પ્રત્યે પણ હૃદયથી અરુચિ-
ભાવ એટલે સમ્યક્ત્વનો
ઘાત.

જે આત્મામાં યોગનો,
ધર્મનો પ્રારંભ થાય તેનામાં
વિચારશીલતા ઉભી થાય,
આવેશ નષ્ટ થાય, ચિત્તમાં
બીજાના દોષો ગૌણ થાય.

બધુ સહન કરીને પણ
આપણા મનનું રક્ષણ કરીએ
એના જેવો ઉત્તમ કોઈ ધર્મ
નહિ.

જેના હૃદયમાં ગુરુ પ્રત્યે
અરુચિભાવ આવે તેને
પરમાત્માની કૃપા કદી ન
મળે.

તપત્યાગ ન કરે તો
યોગભ્રષ્ટ થાય જ એવું નહિ
પરંતુ જેનામાં ક્ષમા નથી,
ગુરુસમર્પિત ભાવ નથી,
નિંદા છે, કુથલી છે તે
અચૂક યોગભ્રષ્ટ થાય છે.

કોઈ પણ સંસ્કાર દેઢ કરવા
પહેલા પ્રવૃત્તિને પકડો, તેની
પાછળ ભાવના આપોઆપ
આવશે.

જેમ અશુભ પ્રવૃત્તિને
રોકનાર શુભ પ્રવૃત્તિ છે
તેમ અશુભ વિચારો પણ
તેનાથી રોકાય છે.

બધા સાધકને સહાય
કરવાની બુદ્ધિ હોય તે જ
સાધના કરવાને અધિકારી
છે.

જેનામાં પરોપકાર ન હોય,
પરને સહાય કરવાની,
અનુકુળ વર્તવાની, મહત્વ
આપવાની વાત ન હોય તેને
યોગની સિદ્ધિ થતી નથી.

અપ્રિય વચન કહીએ તો
સાચું વચન હોય તો પણ
જુઠા બોલ્યા જેટલો દોષ
લાગે છે.

જેના આંખમાં અમી નથી તે
સાધનાના અધિકારી નથી
અને પ્રિય વચન બોલે તો
આંખમાં અમી આવે.

દરેક કાર્યમાં ઉતાવળ કરવી
તે ચિત્તનો ઉશ્કેરાટ છે.

સામો આત્મા ગુણીયલ છે
તો તેનું ગૌરવ કરો, સામો
મધ્યમ છે તો મધ્યમ-
ભાવથી રહો, સામો દુર્જન
છે તો વૈરના અનુબંધ ન
થાય તેવો મૃદુ વ્યવહાર
રાખો તે આદેયતા છે.

બીજાનો ખોટો કે સાચો દોષ
દેષની બુદ્ધિથી નજરમાં
લાવો તો અપયશ-દૌર્ભાગ્ય
બંધાય.

જે વૃત્તિમાં વૈરાગ્યનો
અભાવ હોય તે મોક્ષનું
કારણ ન બને.

મિથ્યાત્વના ક્ષયોપશમ
વિના જ્ઞાનાવરણીયના
ક્ષયોપશમથી દેખાતા ગુણો
ઔદયિક ભાવના છે પણ
ક્ષયોપશમ ભાવના નથી.

આચારનાગૌરવથી,
વ્યક્તિનાગૌરવથી,
વ્યવહારનાગૌરવથી
આચારની વૃદ્ધિ
થાય છે.

જે વ્યક્તિ ગમતી ન હોય
તેના પર તિરસ્કારભાવ
આવે તે અનાદિનો સ્વભાવ
છે, પરંતુ તેની પર સ્નેહ-
ભાવ રાખવો તે યોગની
સાધના છે.

પ્રવૃત્તિ અને ક્રિયા જ્ઞાનને
આધીન જ હોય. જ્યાં
જ્ઞાનમાં ખામી આવે ત્યાં
પ્રવૃત્તિ અને વિચારણામાં
ખામી આવે.

જેના જ્ઞાનમાં વિશિષ્ટતા,
ચિંતનમાં વિશિષ્ટતા હોય
તે આચારની વિશિષ્ટતા
મેળવી શકે છે.

સમતાસુખના લક્ષ વિના
કરાતી સારી પણ પ્રવૃત્તિ
તે દ્રવ્યક્રિયા બને છે,
પુન્યબંધ કરાવે છે.

જે શક્તિ હોવા છતાં નવું
ભણે નહિ, ભણેલું ભૂલી
જાય તેને જ્ઞાનાવરણીયકર્મ
બંધાય.

વૃત્તિનો રોધ કર્યા વિના
વૃત્તિનું શોધન થતું નથી.
બાહ્યતપ એ વૃત્તિનો રોધ
છે અને અભ્યંતર તપ
વૃત્તિનું શોધન છે.

શુભયોગની પ્રવૃત્તિ ન
હોવી તે પ્રાયશ્ચિતનું સ્થાન
છે. શૂન્યમનસ્ક બેસવું તે
દુર્ધ્યાનનું કારણ છે.

જેના હૃદયમાં આત્માનો
નિગ્રહ કરવાનું ધ્યેય નથી,
પૌદ્ગલિક વસ્તુનો રાગ છે
તે સાધક નથી.

જિનશાસન આચારની
શુદ્ધિ પર રહેલુ છે,
આચારની શુદ્ધિથી મનની
શુદ્ધિ, કર્મનો દ્વાસ અને
ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે.

જે વ્યક્તિ મોટા દોષોથી
નિવૃત્ત થાય છે પરંતુ નાના
દોષથી નિવૃત્ત થવાની
કાળજીવાળો નથી તે
વિરતિનો પક્ષપાતી નથી.

પ્રવૃત્તિ અને વચનના
મૂળમાં જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય
છે, જેનું જ્ઞાન યથાર્થ હોય
તેની પ્રવૃત્તિ અને વિચાર
બરાબર હોય.

જે કાર્ય દેવાધિદેવથી ન
થાય, જે કાર્ય દેવાધિદેવની
નિશ્રાથી ન થાય એ કામ
બીજાથી શક્ય નથી.

જેને ધર્મ, ગુરુ, ગુણ, પુણ્ય
જોઈતા હોય તો પરમાત્માની
ઉપાસના કરવી પડે.

જે પરમાત્માને ઓળખે,
ભક્તિ કરે, ગુણગાન કરે
તે બધાં ધર્મોને યોગ્ય બને
છે.

શરીરની, ધનની કે
પદાર્થની મમતા ન હોય તો
આરાધનાનો ઉલ્લાસ વધે.

આરાધનામાં પ્રાણ પુરવા
માટે દરેક આરાધનામાં
ભગવાનની ભક્તિ હોય છે.

જો આપણી પ્રવૃત્તિ
પરમાત્મા પ્રત્યેના અહો-
ભાવથી ભક્તિભાવથી
ભરેલી હોય તો ભગ-
વાનની ભક્તિ સાચી
કહેવાય.

ભગવાનની પૂજા કરતાં
ભગવાનની વાણીનું શ્રવણ
મુખ્ય છે. વ્યાખ્યાન ન
સાંભળે તો ભાવઆજ્ઞા
પાલનનો અંતરાય છે,
ધર્મશ્રવણનો અંતરાય છે.

ક્રિયા માટીનું કામ કરે છે.
અને તેમાં આદરભાવ
પાણીનું કામ કરે છે. તેમાંથી
ધર્મ ઉત્પન્ન થાય છે.

જેને જે આરાધના બતાવીએ
તે આરાધના પર વિચાર
કરીને શક્ય હોય એટલી
આરાધના સ્વીકારે તે
શ્રાવકપણ માટે યોગ્ય છે.

કષાયના પરિણામની
ભયંકરતા સમજાય ત્યારે
ક્ષમાપના થાય.

કષાયના પરિણામો-વિષ-
યના પરિણામો જેનાથી તૂટે
તે ક્રિયા ધર્મક્રિયા કહેવાય.

કુટુંબ પ્રત્યેના સ્નેહ-રાગના
વારણ માટે, કામરાગના
વારણ માટે, કાકા-મામા-
પણું છોડવા માટે ને
સાધર્મિક પર રાગ કરવા
માટે સાધર્મિક ભક્તિ છે.

જે આત્મા દોષ રહિત
હોય તે બહુધા પુણ્ય સંપન્ન
થાય. દોષ રહિત ના હોય
તો પુણ્ય ઉપર લઈ જવાને
બદલે નીચે લઈ જાય છે.

વ્યવહારની દૃષ્ટિએ
પરમાત્મા કૈવલ્યજ્ઞાન પછી
સર્વદોષરહિત થાય છે
અને નિશ્ચયનયની દૃષ્ટિએ
તો દોષના કારણભૂત
સંસારમાં રાગના ત્યાગથી
જન્મથી જ સર્વદોષરહિત
કહેવાય છે. વ્યવહારથી
દોષના કારણ જેમ કર્મ છે
તેમ દોષનું કારણ પ્રમાદ,
ઉપેક્ષા, બેદરકારી છે.

નિયમિત, વ્યવસ્થિત,
આદર પૂર્વક કરાતી
ક્રિયાની જ કિંમત છે.

જે માણસ સરલ, નમ્ર છે
તેનો મોટામાં મોટો દોષ
પણ નાનો ગણાય અને
દોષ ન સ્વીકારવાના
કારણ પર નાનામાં નાનો
દોષ પણ મોટો લેખાય છે.

જે આચાર સંપન્ન હોય, જે
સંસારના ત્યાગી હોય, જે
નિયમિત, અંકુશવાળા હોય,
લોકોને ધર્મમાં વહન
કરવામાં સમર્થ હોય, પ્રેરણા
કરતાં હોય તેને ગુરૂ તરીકે
સ્થપાય.

ભગવાને કહેલી વાત પ્રત્યે
જેને ભાવ નથી તેવાં ધર્મીને
પણ મિથ્યાત્વી કહેવાય.

આચારની શક્તિ ઈચ્છાથી
વધે છે. ઈચ્છા ભાવનાથી
વધે છે, અને ભાવના
સંયોગો-અભ્યાસ ચિંતનથી
વૃદ્ધિ પામે છે.

જ્યાં શ્રદ્ધાની ખામી હોય
ત્યાં ક્યારેય દૃઢતા આવતી
નથી.

ઘી કે તેલની ધારાથી જેમ
દીવો સળગતો રહે છે, તેમ
ભાવનાના દિવેટની અંદર
જ્ઞાન પૂરાય ત્યારે વૈરાગ્યનો
દીવો પ્રકાશ પાથરે છે. માટે
ભાવના અને જ્ઞાનપૂર્વક સતત
પ્રવૃત્તિ-નિવૃત્તિ કરતાં રહેવું.

જે નિત્ય આરાધના કરતા
હોય તેને જ પર્વ-પર્વની
આરાધના યાદ આવે.

✓ ગુરુને વચ્ચે રાખ્યા વિનાનો
ધર્મ તે અધર્મ છે. ગુરુને
પૂછ્યા વિના કરેલું કામ
ધર્મની બુદ્ધિ હોવા છતાં
અધર્મ છે.

દેવાધિદેવ શાસનને સ્થાપે
છે ને ગુરુ વહન કરે છે
માટે ઉપકારી છે. માટે
દેવને માનનારા તે કહેવાય
કે જે ગુરુને માને છે.

જેને કોઈને અનુસરવાની
વાત નથી, સ્વચ્છંદતા છે
તેને ભાવધર્મ જ નથી,
વ્યવહાર ધર્મ છે.

ધર્મની ક્રિયાઓ-આચારો-
મર્યાદાઓ - ભાવનાઓ
ગુરુના તેમજ તેમના
વચનના આધારે હોય છે.

પાપોથી ધૂટવાનો સરળ
ઉપાય છે પાપના
પશ્ચાતાપથી આત્માને દર્દ
ભરેલો બનાવવો.

જ્યાં આચાર્ય, ઉપાધ્યાય,
સાધુનું વર્યસ્વ નથી ત્યાં
જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર
ભ્રમણા રૂપે છે.

આચાર્ય પદની ઉપાસના
એટલે આપણા જીવનમાં,
આરાધનાના કાર્યમાં, વ્યવ-
હારના કાર્યમાં તેમને
લાલબત્તી તરીકે રાખવા.

મુમુક્ષુ આત્મામાં સમર્પણ
ભાવ જોઈએ, એ ન હોય
તો વૈરાગ્ય, જ્ઞાન, તપ,
ત્યાગ, વૈયાવચ્ચ હવામાં
ઉડતા વાર ન લાગે.

બુદ્ધિશાળીનું કામ હોય છે
ભૂલને સુધારી લેવાનું.
બુદ્ધનું કામ હોય છે, ભૂલને
વધારવાનું.

સાધુપણાની યોગ્યતા ગુરુ
કહે તે કરવું તે છે, ને
શ્રાવકપણાની યોગ્યતા ગુરુ
કહે તે માનવા માટેની
તમન્ના હોય તે છે.

ધર્મી આત્મા ગાળની સામે
મૌન રાખે, કાં તો ઉપેક્ષા
કરે, કાં તો ઉદારતા રાખે
અને આગળ વધીને ગાળ
આપનારને પણ ધર્મ
પમાડે.

જે પ્રવૃત્તિ કરવાથી આત્મા
બેદરકાર બને, અવિવેકી
બને કે મોહના નશામાં અંધ
બને તે પ્રવૃત્તિને અનર્થદંડ
કહેવાય.

પરમાત્મા પ્રત્યે પહેલા
ભક્તિભાવ આવે તે પછી
અહોભાવ વધે, તેનાથી
ધર્મનો રાગ આવે, ધર્મીના
રાગ વિના ધર્મનો રાગ
શક્ય નથી.

સિદ્ધપદનું આરાધન (૧)
દોષોને ઓળખાવે છે. (૨)
દોષોથી ગભરાવે છે (૩)
દોષોને છોડાવે છે.

જે આત્માને સુધારવા પ્રયત્ન
કરે તેને ૧. સિદ્ધપદ યાદ
રહે છે. ૨. પ્રતિક્ષણ
સંસારમાંથી મુક્તિ મળે
છે. ૩. તેના શ્વાસોશ્વાસમાં
સિદ્ધપદ વણાય છે.

ભાવના મુજબ વર્તે તે
શ્રાવક અને શક્યતા મુજબ
વર્તે તે સાધુ. સાધુને બધુ
કરવાની ભાવના તો હોય
જ પરંતુ શક્યતા બધી
નથી હોતી

દૂધપાકના તપેલામાં ૩ - ૩ કલાક રહેવા છતાં
ચમચાને સ્વાદનો અનુભવ થતો નથી,
જ્યારે એક ટીપું પણ અડે તો
જીભને અનુભૂતિ થયા વિના રહેતી નથી.
શાસ્ત્રો ભણીને વિદ્વાન બનનાર ઘણા હોય છે
પણ અનુભૂતિના સ્તર સુધી તો
કો'ક ગીતાર્થ મહાત્મા જ પહોંચે છે.
પ્રસ્તુત પુસ્તકના પાને પાને અનુભવનું
કિરણ વિખરાયેલું પડ્યું છે.
હૃદયની બારી ખોલશો તો
જીવનખંડમાં અજવાળું અજવાળું
થઈ જશે.